

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

КАТАРИНА ГАБРИЈЕЛА.

Често се каже, да још није написан ни један роман, који не би био сличан обичном животу. Најочевидније се потврђује та истина код великих уметница. Згодан пример к томе даје нам и живот лепе Талијанке, Катарине Габријеле.

Отац јој је био кувар у кући неког кардинала. Шетајући се једном по својој башти, зачу кардинал веома пријатан глас. Застаде, слушаше и дивљаше се лепом гласу, док није песма умукла. Запита једног свог пратиоца, да му каже, ко је та певачица, што му зачињава башту толиким чаром. Овај му рече, да је то куварева ћерка и да је сада у четрнаестој години. Кардинал је одмах дозове к себи и заште од ње, да му пева све песме, што их зна. Катарина беше лепушкасто, живахно и слободно девојче, те се није ни мало уплашила од кардинала, него му је отпевала неколико песама. Кардинал увиди одмах, да је Катарина даровито девојче. И њен је отац то давно сазнао, али он као кувар није био кадар, да јој дар изобрази. Једино што је чинио, било је то, што је своју ћерку често водио у позориште, где је слушала како певају велики уметници. Тим начином постигла је била толико, да је већ певала највеће арије и да је без икаква упутства дивном лакоћом савлађивала све тешкоће у тим аријама.

Кардинала је тако занео девојчин дар, да ју је дао да се изобрази, а пред пријатељима својим, кад би се искупили код њега, увек се поносио њоме.

Катарина се лепо развила и образовала, постала је красном, духовитом, оштроумном и пријатном девојком. А кад је у седамнаестој години ступила у јаван живот, завртила је многоме слушаоцу мозак. Ма што је била малена раста, ипак се умела тако елегантно кретати и понашати, да се није могло опазити, да је проста порекла. Сви

су је млади људи обожавали и чезнули за њом; били су блажени кад су од ње добили само осмејак са њених усана. Али их је Катарина све вукла за нос и знала их је лепо све да одржи у непрекидном заносу и узбуђењу.

Разуме се, да су је разне вароши хтеле да ангажују, те су јој нудили сјајне услове. Но она се одлучила за Напуљ, где је живела господски и велелепно. Често ју је ту походио дворски песник Метастазио. И тај човек, коме је било педесет и три године, није могао одолети њезиним чарима. Он је младачким жаром обожавао дивну певачицу, али је она исмејала и њега као и остале своје обожаваоце, па га је по читаве сахате оставила да чека у предсобљу, док га је пустила да чује по коју речцу из њених уста.

Мала птица певачица почела је да постаје охолом и властољубивом. Кад је имала воље да пева, певала је, а кад није била вољна, тад је никаква сила на свету није била кадра вагвати да отвори своја ружичаста уста.

Пошто је стекла силно благо, отишла је у Сицилију, где је у највећој мери показала своју охолост. Захтевала је највеће цене — и добијала их је. Певала је, кад јој се прохтело, певала је где и како је хтела, а по каткад била је тако смела, да је у место себе пустила да ступи пред публику сестра јој Франциска, коју је собом водила. Свакој вароши оставила је да бира: или њу да узме заједно са ћудима јој, или иначе не долази.

Једном ју је подкраљ сицилијански позвао на ручак, на коме ће бити и неки племићи и отмене госпође. Катарина је дуго изостала, те подкраљ пошље свога дворника, да каже, за што не долази. Дворник је затече на дивану, где чита неку књигу. Он јој учтиво саопшти поруку подкраљеви, а она му изјави, да је сасвим забо-

равила, да је позвана на ручак. Она се међу тим ипак спреми и оде подкраљу, који се одлучио, да ради певања њеног прећути увреду и да је дочека, као да се није ништа догодило. Но Катарина је хотимице певала што може бити рђаво, па још тако тихо, да се једва чула. Подкраљ јој је претио, да ће је бацити у тамницу. „А“ — рече упорна, самовољна девојка — „можете ме присилити да дречим, али никада да вам певам!“

Подкраљ је осуди на четрнаест дана затвора. Тамо је била и сувише весела и добре воље, плаћала је сужњицима дугове, поклањала сиротињи силне новце, певала сваки дан најлепше песме дивно и заносно, док јој није истекао рок осуде. У правом триумфу, праћена усклицима сиротиње, којој је учинила толико добра, изишла је из тамнице.

Доцније отишла је у Русију, где ју је царица Катарина II. врло милостиво примила. Катарина Габријела искала је пет хиљада дуката плате за певање и није хтела да попусти од тога услова.

„Пет хиљада дуката!“ — повиче царица плашена. — „Шта, та више не добија ни један мој фелдмаршал!“

„Верујем,“ — одговори Габријела равнодушно; — „онда нека пева вашем величанству један од ваших фелдмаршала.“

Царица се грохотом насмејала тој досетци и била је толико увиђавна, да је признала истинитост

те примедбе, ма што је дрско изушћена. Царица јој одобри тражену своту.

За тим је отишла у Енглеску. Али Енглеze није тако очарала њезина песма, те је наскоро напустила Енглеску.

Катарини је било тада већ скоро педесет година. Отишла је у Рим, где се сав отмени свет стицао у њене дворане. Ту је живела раскошно и великашки, ма што јој имаће није било више тако велико.

Као пример о њеној раскошности нека послужи ова мала прича: Једнога дана походио ју је неки флорентински племић, па је несрећним случајем издерао своје скупочене чипке на манџетнама. У накнаду за то послала му је Катарина сутра дан шест боца шпанског вина, што су биле увијене у најлепше чипке.

Покрај свих њених ђефова и ђудљивости имала је она добро срце, јер је сиротињи давала велике своте новаца. За своје родитеље старала се својски, те им је прибављала сваку угодност. Млађег брата свога дала је о свом трошку васпитати — за своје рођене била је честита кћи и сестра.

Било јој је 66 година кад је преминула у Болоњи, камо се преселила, од како је изневерила и глас и лепота.

(Из „Neue Musik-Zeitung“-а.)

Превео С. П.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Стеван, последњи босански краљ“. Историјска трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић.) Приказана први пут 30. јануара 1884.

(Наставак.)

У петом чину решава се судба Стевана и Босне. Стеван је сишао с ума. Прва црна вест је та, да му краљ Матија неће послати војску и да је властела одрекла своју помоћ. У то долази Стеван, чудно обучен, с круном на глави, с плаштом на рамени и са запаљеном свећом у руци. Појава је то мало необична, и искрено да кажем, мало и смешна; али, краљ је луд. Кад се уклони, појави се Исак са турским часницима — у српском табору, пре битке! Ту се појави и Томазини, који је сад у турској служби, и који је уходио српски табор. Очеvidно је, да је ту требала промена на позорници. Бој се отпочне, а о његовом току извештава нас по који турски часник, на послетку и сам паша. Победа је турска. Доведу ухваћена Стевана, који, кад позна Томазинија,

дође к себи. Паша, видећи да је Томазини издајица, нареди, да га на колац вргну. Стевана ће пак доцније погубити.

У драми је прво предмет; он карактерише песника, и мора, као што Е. Хартман вели,* бити 1. поетичан, 2. драматичан, 3. способан за позорницу, 4. разумљив са опште човечанског становишта, 5. прост. Поетичан је онда, ако је као спољашњи догађај тек оквир, узрок и учинак неког унутрашњег догађаја; драматично је само оно, што се радњом може на видик изнети; за позорницу је способно оно, што не прелази извесну дужину, што се даје поделити у једнаке делове, од којих се сваки постепено диже у вис, да се сходно свршује, док не наиђе катастрофа; разумљиво са опште човечанског становишта оно је, што се даје осећати, разумети и схватити у свако доба, па и после сто година; просто је оно,

*) Aphorismen über das Drama von E. v. Hartmann. Berlin. W. Müller. 1870.

што на гледаоце утиче тако, да не мора о смислу развијати главу.

Други је захтев дикција, а та мора бити таква, да буде свагда прави и згодан израз за онај душеван садржај, који се приказује. Ако је израз згодан, онда је и леп, а лепота му лежи у томе, што без околишења и додатака чисто и јасно одаје мисао и осећај. Што је израз скромнији, то је од већег учинка, и тим ће се већма истаћи садржај; сваки накит покрива садржај. Слике, присподобе и срањивања нису у драми на свом месту већ с тога, што јој задржавају напредовање. Што је израз простији и обичнији, тим је лепши, величанственији, тим је од већег учинка.

Треће, у драми ваља избегавати средства, која лармојантно, трогателно утичу на гледаоце, особито у говору. Радња, као израз осетљиве душе, може бити и дирљива, а и треба да је; само су пренежне речи излишне а боме за здраву душу и несносне. Тако исто би требало избегавати и оно што је страховито, особито, ако је удаљено од садашњег гледишта нашег, као н. пр. телесно мучење, и као год што је оно, што нам срце може дирнути, само онда трагично, ако је доста узвишено, да нас може потрести, тако је исто оно, што је страховито, само онда трагично, ако је према унутрашњем осећању нашем такво, да нас може дирнути, да нас дакле на саучешће може побудити.

Песничко дело не сме се посматрати саморалног гледишта; јер поезија, која подражава живот, нема посла с тим, што треба да буде, већ с оним, што при равним околностима бити може и мора. Морал у поезији, да боме, да је од највеће важности, јер утиче као мотив на особе у драми; али гледаоцу је морал мотив као и други мотиви, као н. пр. осећање, страст. И само ако се гледалац тога држи, неће у њему субјективан интерес отети маха, него ће очувати у себи објективан интерес, и тако ће моћи песничко дело естетички уживати, тако ће бити независан, јер мотиви неће моћи непосредно упливисати на њега, него посредно, по упливу њиховом на особе у драми.

Као у животу, тако је и у песништву унутрашњи догађај моменат покрета. Тај унутрашњи догађај постаје услед каквог мотива, и манифестира се или у појуди или у гнушању. Ако се таква појуда одмах задовољи, онда се не би дошло ни до каквог догађаја. Ако пак задовољењу појуде спољашње сметње стоје на путу, онда постаје борба између унутрашњег и спољашњег елемента, и онда песничко дело, ком би то главно било, не би представило историју срца, него главе, и могло би занимати и пажњу присвојити, али не би загрејало, дирнуло и потресло. То се догађа тек онда, ако су и побуде и сметње унутрашње природе, т.ј. ако наступи борба између начела, осећања, појуда, афеката и страсти. Што је јача та борба или тај заплет, што се већма дижу таласи на узбурканом мору страсти, то ће и привор бити величанственији.

Заплет је основ, али измира је круна сваког песничког дела; где ње нема, нема ни уживања. У комедији заплет није озбиљан, у позоришној игри већ је озбиљнији и изгледа као да ће се трагично свршити; али у

трагедији само такав заплет може бити потребан, који је већ по себи неизмирљив, непомирљив. Само онда, кад је заплет такав, да мора јунака довести до пропасти, може бити трагичан. А тај заплет, да буде трагичан у пуном смислу, мора бити конвенција карактера. Јунак мора радити као што ради, ма предвидео, ма знао за цело, да ће га то упропастити. И само такво страдање, које се из карактера јунаковог развија, може да произведе прави трагичан потрес. А као што је заплет конвенција карактера, тако је и катастрофа конвенција заплета. Сваки карактер носи у себи трагичну судбу, која чека само прилику, да га сможди; сваки карактер носи већ у себи непомирљив заплет, и ако овај не избије, само је случај; чим избије, катастрофа је неизбежна.

Трагичан заплет лежи скоро свагда у некој извесној страсти, коју подупиरे ванредан карактер, и коју околности на дело драме, да се једнострано дигне над хармонијом душевних снага, да услед тога повреди границу страног елемента, који сад против тога ради. Елеменат, који реагира, може бити воља друге личности, може бити друга страст, која с првом долази у сукоб, може бити и апстрактан моменат, који влада обичајима у друштву, као политичан или социјалан поредак, народан или породичан обичај, или етички принцип. Заплет може морално индиферентан бити, може бити неморалан, а може бити и скроз моралан, шта више, принцип, који реагира, може бити неморалан. Као што се види, све једно је са моралног гледишта, какав је заплет, јер гледаоци друкче гледе на узрок и учинак, него особе у радњи, а и треба да гледе друкче.

То су у кратко, врло у кратко мисли Е. Хартмана о драми. Да боме, да би се о тој теми дало много писати, али на овом месту није прилика за то. Хоћу сад да пређем опет на праву тему своју, на трагедију Мите Поповића, и да видим, у колико одговара она не само овим него и иначе захтевима, који се стављају на такву врсту песништва. (Свршиће се.)

ПОЗОРИШТЕ.

(Народно позориште у Београду.) „Беогр. Дневн.“ пише: У очи светог Саве о.г. даване су у народном позоришту две представе за децу. Прво је отпевана химна, та лепа народна песма, пуна красоте и чара. Затим је приказана једна слика из позоришне игре „Зид а ње Раванице“. После тога гђца Наумовићева декламовала је лепу песму: Светоме Сави, са пуно жара и одушевљења. Чисто си осетио, како је то свечан — божанствен час у храму Талије српске. А шта је за тим дошло? Бисер народне поезије: Милош у Латинима, изведен у краткој позоришној игри! Дечији пријатељ, г. Милорад Шапчанин, управитељ народног позоришта и српски књижевник, изабрао је лепу и дивну тему из наше историје, те ју обрадио, па тако сјајно окићену изнео пред очи малој публици, да се сећа дуго и дуго на тај свечан час, што га проведе у очи светог Саве у народном позоришту.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

11. ПРЕСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ФЕБРУАРА 1884.

ПРВИ ПУТ:

МАТИ СЕ МОРА УДАТИ.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, НАПИСАЛА МАРИЈА ГИНТЕРОВА, ПРЕВЕО Ж. А. РАДИВОЈЕВИЋ.

О С О Б Е:

Валдау, спахија	Лукић.
Оскар, његов син	Димитријевић.
Хедвига, оскарева жена	М. Рајковићка.
Лангенаујевица, жена мађија	Д. Ружићка.
Стајн	Динић.
Професор	Милосављевић.
Ернестина, хедвизина собарица	Л. Петровићева.

ПРЕ ТОГА:

Г Р Е Н Г О А Р.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 1 РАДЊИ, ОД Т. БАНВИЉА, ПРЕВЕО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

О С О Б Е:

Лудвик XI., краљ француски	Лукић.
Пјер Гренгоар	Ружић.
Симон Фурније, трговац	Марковић
Лујза, његова кћи	М. Рајковићка.
Оливије-ле-Дем, берберин краљев	Милосављевић.
Николија Андријева, сестра симонова, удовица	Љ. Динићка.

Пажеви краљеви. — Слуге Симона Фурнијера. — Официри и стрелци телесне страже. — Место: варош Тур у Француској. Време: Година 1469.

У петак 10. фебруара: „МАРИЈА СТУАРТОВА.“ Трагедија у 5 чинова, написао Ф. Шилер.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9¹/₂ САХАТА.